

SUBJEKTYVIOJO SAUGUMO JAUSMO VILNIUJE GERINIMO REKOMENDACIJOS

Rekomendacijas parengė ir tyrimą įgyvendino
UAB „Theoria“ ir UAB „Dizaino agentūra“
Vilniaus miesto savivaldybės užsakymu.

Tyrimas įgyvendintas 2022 m.

JACITORO + **X^{why}**

Turinys

Naudojamos sąvokos	3
Įvadas	4
Saugumo jausmas mieste	5
Subjektyvųjų saugumą formuojantys veiksniai	6
Saugumas ir socialinė dezorganizacija	6
Bendruomeniškumas ir saugumas	7
Bendruomeniškumas ir gyvenamosios aplinkos vystymas	8
Svarbiausi demografiniai veiksniai	8
Lytis	8
Amžius	9
Bendrosios Vilniaus miesto tendencijos	10
Gyventojų saugumo pojūtis	10
Svarbiausios problemos	11
Specifinės problemos ir jų sprendimai	13
Eismo saugumas	15
Apšvietimas	17
Socialinė tvarka (fiziniai ženklai)	19
Socialinė tvarka (socialiniai ženklai)	21
Pasitikėjimas institucijomis	22
Silpni socialiniai ryšiai su kaimynais	24
Silpnas pareigos jausmas (atsakomybė už savo gyvenamąją aplinką)	26
Menkas gyventojų įsitraukimas į problemų sprendimą	26
Strateginiai siūlymai	28
Atsakomybių pasiskirstymo tarp institucijų ir savivaldybės skyrių peržiūra	28
Funkcijų peržiūra ir vietos lygmens įgalinimas	28
Įsiklausymas į bendruomenės poreikius	29
Pokyčio matavimas ir stebėseną	30

Naudojamos sąvokos

Bendruomenės pareigūnas – Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato prevencijos padalinio pareigūnas, kuris savo veikla (susitikimuose su prižiūrimos teritorijos gyventojais, nevyriausybinių ir privačių organizacijų atstovais) siekia įtraukti kuo daugiau visuomenės narių į viešosios tvarkos užtikrinimo ir savo gyvenamosios, darbo ar kitokios buvimo aplinkos saugumo stiprinimo veiklą bei atlieka kitus nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų bendrajai ir situacijų prevencijai priskiriamus aktyvius veiksmus.

Kaimynystė – asmens gyvenamoji aplinka bei joje gyvenanti bendruomenė.

Saugi kaimynystė – veikla, kuri vienija gyvenamojo rajono, gyvenvietės ar namo gyventojus, siekiančius užtikrinti savo gyvenamosios aplinkos saugumą, ir kurioje dalyvauja policijos pareigūnai, savivaldos atstovai bei kitos suinteresuotosios šalys.

Saugios kaimynystės grupė – nuolatiniais ryšiais (gyvenantys, valdantys nekilnojamąjį turtą ir kt.) su teritorija, kurioje vykdoma Saugios kaimynystės veikla, susijusių asmenų ar suinteresuotųjų šalių grupė.

SĮ „Susisiekimo paslaugos“ (JUDU) – eismo valdymo ir organizavimo įmonė, užtikrinanti darnų Vilniaus miesto judėjimą.

Socialinė dezorganizacija – asmens požiūris, kad jo gyvenamoji aplinka pasižymi kontrolės, pavyzdžiui, teisėsaugos, ir apsaugos, pavyzdžiui, skubiųjų pagalbos tarnybų, neveiksmumu bei nepatikima bendruomene.

Socialinis kapitalas – pasitikėjimo aplinkiniais, bendruomenės normų ir santykių visuma.

Translytis – asmuo, kurio lytinė tapatybė nesutampa su gimimo metu priskirta socialine lytimi ir kuris nori išreikšti lytinę tapatybę kitaip nei būdinga gimimo metu priskirtai socialinei lyčiai.

VT – viešasis transportas.

Įvadas

Saugumas Vilniaus mieste yra nulemtas objektyvių ir subjektyvių veiksnių. Objektyvų saugumą nulemia asmens gyvenamoji aplinka – infrastruktūra, teikiamos paslaugos ir jų kokybė. Subjektyvusis saugumas – tai asmeninės patirtys, jausmai, nuomonės apie gyvenimą mieste, nulemiančios, ar miestu galima pasitikėti, ir taip kuriančios individualų saugumo jausmą. Saugus miestas – tai ne tik saugumą užtikrinanti infrastruktūra, bet ir supratimas, kaip kurti pasitikėjimą pačiu miestu.

Siekiant efektyviau kurti saugų miestą, 2022 metais Vilniaus miesto savivaldybės užsakymu buvo atliktas tyrimas, kurio metu buvo siekiama įvertinti subjektyvaus saugumo jausmą Vilniaus mieste. Šio tyrimo rezultatas – šiame dokumente pateikiamos rekomendacijos, susijusios su subjektyvaus saugumo jausmo gerinimu Vilniaus mieste.

Tyrimas susidėjo iš trijų dalių:

- 1.** Saugios aplinkos tyrimas – skirtas Vilniaus miesto savivaldybės administracijos (VMSA), policijos, kitų suinteresuotųjų šalių turimai informacijai bei tyrimams išsiaiškinti ir apžvelgti. Šis etapas leido įvertinti geriausią tolesnį tyrimo kelią, nes jo metu buvo apibrėžtos su Galimybių studijos tikslu susijusios suinteresuotosios šalys (žmonės, organizacijos, institucijos, verslai). Atsižvelgiant į vykdomas funkcijas ir veiklas, įvertintos jų bendradarbiavimo galimybės.
- 2.** Reprezentatyvi Vilniaus miesto gyventojų apklausa – skirta įvertinti bendrą saugumo situaciją mieste iš miestiečių perspektyvos skirtingose Vilniaus seniūnijose (21). Iš viso buvo apklausti 1045 respondentai. Tai leido įvertinti skirtingų seniūnijų situaciją bei nustatyti priežastis, turinčias didžiausią įtaką gyventojų poreikiams, lūkesčiams ir vertinimams, susijusiems su saugumu Vilniaus mieste.
- 3.** Kūrybinės dirbtuvės – skirtos suinteresuotosioms šalims įtraukti bei kokybiniais duomenimis surinkti, kad tokiu būdu būtų galima pagilinti apklausos metu surinktų duomenų įžvalgas. Dirbtuvių metu buvo pasiekti pagilinti sprendimo būdai opiausioms seniūnijų problemoms spręsti.

Šiame dokumente pateikiamos rekomendacijos susideda iš kelių dalių. Pirmiausia yra identifikuojamos pagrindinės saugumo jausmą lemiančios sritys bei problemos, su kuriomis susiduria Vilniaus miesto gyventojai. Kiekvienai problemai pateikiami galimi sprendimo būdai, galintys pagerinti esamą situaciją ir prisidėti prie subjektyvaus saugumo jausmo didinimo. Taip pat pateikiamos strateginio lygmens rekomendacijos, reikalaujančios teisėkūros bei esamų procesų peržiūros ne tik savivaldybės, bet ir valstybės lygmeniu.

Saugumo jausmas mieste

Saugumas yra daugiareikšmė sąvoka, neatsiejama nuo aplinkos ir jos suvokimo. Galima išskirti dvi saugumo dimensijas:

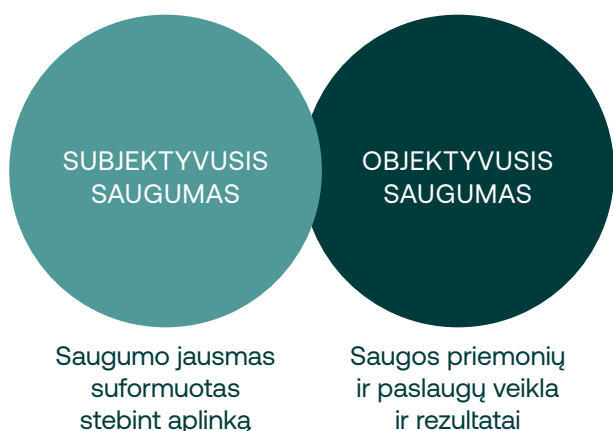
- objektyvi dimensija (angl. *objective dimension*) – aplinkos ir elgesio veiksniai, vertinami pagal išorinius veiksnius;
- subjektyvi dimensija (angl. *subjective dimension*) – vidiniai individo jausmai ar suvokimas, kad jis yra saugus (makrolygmeniu tai būtų subjektyvus bendruomenės saugumo suvokimas).

Taigi saugumas gali būti dvejopas – individualus ir aplinkos, t. y. sąlygotas išorinių veiksnių. Žmogus gali jaustis saugiai asmeniškai ir gali būti saugus individualiai; taip pat ir pati aplinka gali būti laikoma saugia.

Objektyvusis saugumas (sveikatos apsauga, skaitmeninė apsauga, infrastruktūrinė apsauga, asmeninė apsauga) apima daugybę sričių ir todėl jam skiriama itin daug resursų. Tačiau jo poveikis neatsiejamas nuo to, kaip žmonės supranta bei patiria šią apsaugą. Subjektyvusis saugumas reiškia žmonių norą ir gebėjimą naudotis objektyviojo saugumo kuriamomis priemonėmis. Kitaip sakant, kuriant subjektyvųjį saugumą yra formuojama atsakomybė kiekvienam prisidėti prie objektyviojo saugumo stiprinimo. Todėl, jei norima didinti visavertį saugumą mieste, būtina ne tik investuoti į objektyvųjį saugumą, bet ir kryptingai kurti ir puoselėti subjektyvųjį saugumą.

Supratimo ir patyrimo atžvilgiu saugi aplinka yra daugiasluoksnė. Ji yra tiek būtina visaverčio patyrimo sąlyga, tiek ir iš šio patyrimo kylantis potencialas vystytis. Kitaip sakant, tai yra ir ramybė leisti vaikams žaisti lauke vakare, ir galimybė miesto daržininkystės projektui gimi savame kieme. Saugi aplinka iš esmės yra pamatas erdvei turėti ilgalaikę perspektyvą ir ją realizuoti (t. y. tapti vieta).

Šio tyrimo tikslas buvo įvertinti subjektyviąją dimensiją, t. y. kaip skirtingų Vilniaus miesto seniūnijų gyventojai jaučiasi savo gyvenamojoje aplinkoje nepaisant to, kad objektyvi dimensija gali rodyti ir priešingą saugumo situaciją (pavyzdžiui, tam tikroje vietoje įvyksta daug nusikalstamos veikos, tačiau gyventojai jaučiasi saugiai). Todėl sprendiniai siūlomi remiantis subjektyviu gyventojų požiūriu į saugumą.

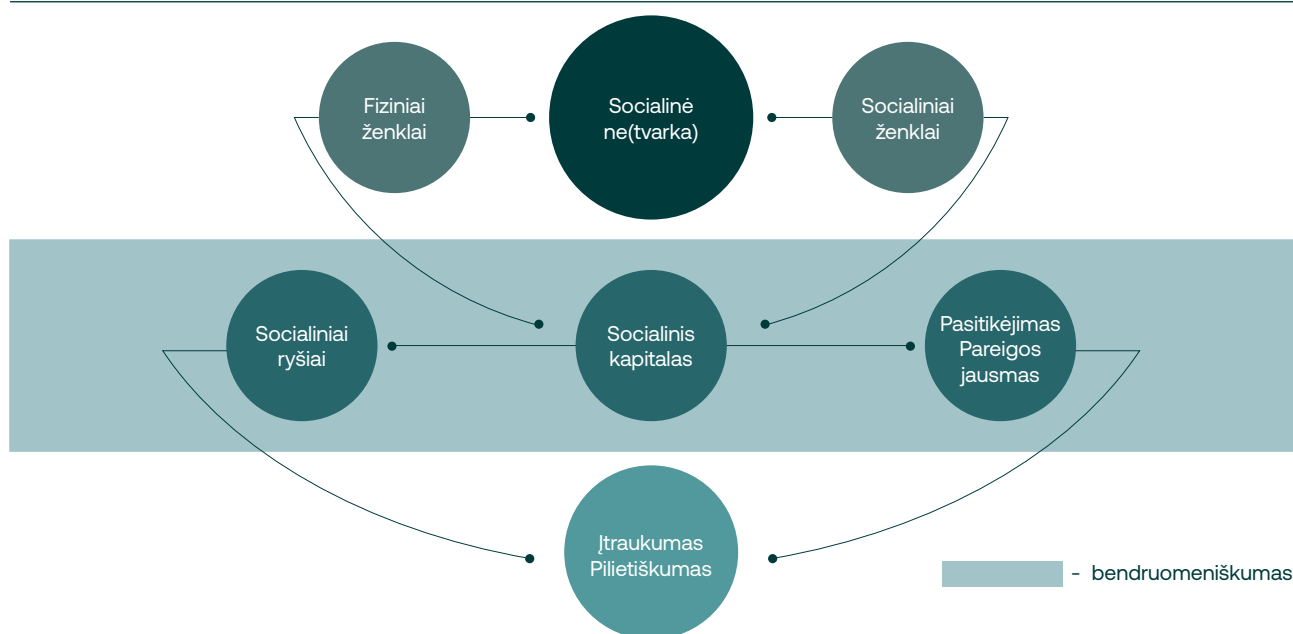

pav. 1 Dvi saugumo dimensijos

Subjektyvųjį saugumą formuojantys veiksniai

Remiantis įvairiais moksliniais tyrimais, nustatyta, kad yra trys pagrindiniai veiksniai, nulemiantys subjektyviojo saugumo jausmą: socialinė dezorganizacija (netvarka), bendruomeniškumas ir gyventojų įsitraukimas į kaimynysčių vystymo procesus. Taip pat subjektyviajam saugumui yra svarbūs ir demografiniai veiksniai.

(Ne)saugios aplinkos žemėlapis

pav. 2 Pagal literatūros analizę autorių sudarytas subjektyviojo saugumo modelis.

Saugumas ir socialinė dezorganizacija

Saugumo jausmas miestų mikrorajonuose dažnai tiriamas pasitelkus socialinės dezorganizacijos (angl. *social disorder*) sąvoką¹. Socialinė dezorganizacija – tai asmens požiūris, kad jo gyvenamojoje aplinkoje kontrolė (pavyzdžiui, teisėsaugos) ir apsauga (pavyzdžiui, skubiųjų pagalbos tarnybų) yra neveiksmingos. Matydamas gyvenamąją aplinką kaip nestabilią ir nesuteikiančią apsaugos garantijų, asmuo jaučiasi bejėgis ir nesaugus². Šio koncepto šalininkai teigia, kad toks suvokimas susiformuoja kasdien stebint savo gyvenamąją aplinką ir išskiriant joje socialinės dezorganizacijos ženklus. Šie ženklai būna dviejų tipų – socialiniai ir fiziniai. Socialiniai dezorganizacijos ženklai – tai muštynės, vieši kaimynų nesutarimai, viešojo vietoje alkoholį ar narkotines medžiagas vartojantys asmenys ir pan. Fiziniai ženklai yra susiję su kaimynystės išvaizda ir infrastruktūra. Tai šiukšlės, grafičiai, vandalizmas,

¹ Skogan, W.G. (1990). *Disorder and Decline: Crime and the Spiral of Decay in American Cities*.

² Ross, C.E. and Jang, S.J. (2000). 'Neighborhood disorder, fear, and mistrust: The buffering role of social ties with neighbors', *American Journal of Community Psychology*, 28(4), pp. 401-420.

neapgyvendinti ar neprižiūrimi pastatai. Žinoma, gyvenamasis mikrorajonas taip pat gali būti įvertintas ir teigiamai³. Pasak teorijos, socialinės organizacijos ženklai yra švara, tylą, prižiūrimi pastatai, veiksnios ir autoritetingos skubiosios pagalbos tarnybos, patikimi bei paslaugūs kaimynai ir pan.⁴ Šie ženklai simbolizuoja, kad mikrorajono bendruomenė bei atsakingos institucijos yra pajėgios užtikrinti tvarką ir kontrolę. Taigi stebėdami savo aplinką – fizinę jos būklę bei joje vykstančius socialinius procesus – įvertiname, ar mūsų gyvenamoji aplinka saugi, ar ne.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad fizinių ir socialinių ženklų vertinimas priklauso nuo situacijos konteksto. Pavyzdžiui, grafičiai – fizinis socialinės tinkamos aplinkos ženklas – gali klaidinti ar bauginti vyresnio amžiaus asmenis ir sykiu žavėti ar įgalinti prisijaukinti aplinką paauglius. Todėl, vertinant socialinę tinkamą aplinką, rekomenduojama pirmiausia išsiaiškinti, ar tam tikri ženklai yra suprantami kaip problema, kas juos suvokia kaip problemą bei kokioje kaimynystėje šie ženklai yra problematizuojami⁵.

Bendruomeniškumas ir saugumas

Bendruomeniškumas yra glaudžiai susijęs su gyvenamojoje aplinkoje jaučiamu saugumu⁶. Saugumas, kylantis iš pozityviai vertinamos gyvenamosios aplinkos bei jos bendruomenės, leis kurtis bendruomeniškumui.

Šį saugumo ir bendruomeniškumo santykį galima paaiškinti socialinio kapitalo teorija. Socialinis kapitalas yra apibrėžiamas kaip pasitikėjimo aplinkiniais, bendruomenės normų ir santykių visuma. Socialinį kapitalą sudaro du aspektai – struktūrinis bei vertybinis (kultūrinis)⁷. Vienas iš struktūrinio kapitalo lygmenį nusakančių būdų – turimų pažįstamų skaičius atitinkamoje bendruomenėje. Vertybinis aspektas yra siejamas su žmonių pasaulėžiūra: pasitikėjimu aplinkiniais, normomis ir vertybėmis⁸. Vienas iš normų ir vertybių pavyzdžių – pareigos jausmas, dėl kurio bendruomenės narys jaučiasi atsakingas už kaimynystės aplinką bei jos gyventojus.

Taigi, kaip socialinis kapitalas paaiškina saugumo ir bendruomeniškumo santykį? Pirmiausia teigiamai įvertinti socialiniai ir fiziniai socialinės organizacijos ženklai suponuoja, kad asmens mikrorajone ar kaimynystėje gyvenanti bendruomenė yra atsakinga ir nekelianti grėsmės. Tai leidžia pasitikėti bendruomenės nariais bei jausti pareigą palaikyti jų gerovę. Vertybinis socialinio kapitalo aspektas – pasitikėjimas ir pareigos jausmas – veda prie

³ Ross, C.E. and Mirowsky, J. (1999). 'Disorder and decay: The concept and measurement of perceived neighborhood disorder', *Urban Affairs Review*, 34(3), pp. 412-432.

⁴ Morenoff, J.D., Sampson, R.J. and Raudenbush, S.W. (2001). 'Neighborhood inequality, collective efficacy, and the spatial dynamics of urban violence', *Criminology*, 39(3), pp. 517-558.

⁵ Sampson, R.J. (2009). 'Disparity and diversity in the contemporary city: Social (dis) order revisited', *The British Journal of Sociology*, 60(1), pp. 1-31. Hering, J.R. and Guest, A.M. (1985). 'Components of satisfaction with local areas in the metropolis', *The Sociological Quarterly*, 26(1), pp. 99-116.

⁶ Timperio, A., Veitch, J. and Carver, A. (2015). 'Safety in numbers: does perceived safety mediate associations between the neighborhood social environment and physical activity among women living in disadvantaged neighborhoods?', *Preventive Medicine*, 74, pp. 49-54. De Jesus, M., Puleo, E., Shelton, R.C., Emmons, K.M. (2010). 'Associations between perceived social environment and neighborhood safety: health implications', *Health Place* (16), pp. 1007-1013.

⁷ Van Deth, J. W. (2003). 'Measuring social capital: Orthodoxies and continuing controversies', *International Journal of Social Research Methodology* (6), pp. 79-92. Stolle, D., and Hooghe, M. (2003). 'Conflicting approaches to the study of social capital. Competing explanations for causes and effects of social capital', *Ethical Perspectives* (9), pp. 21-44. Uslaner, E. M., and Dekker, P. (2001). 'The "social" in social capital', *Social Capital and Participation in Everyday Life*, edited by P. Dekker and E. M. Uslaner, 176-87. London: Routledge.

⁸ Van Deth, J. W. (2003). 'Measuring social capital: Orthodoxies and continuing controversies', *International Journal of Social Research Methodology* (6), pp. 79-92.

santykių su bendruomenės nariais kūrimo. Taigi, kai žmonės jaučiasi saugiai (teigiamai vertina socialinius ir fizinius socialinės (de)organizacijos ženklus), jie yra linkę pasitikėti kitais, jaustis atsakingi bei megzti santykius su kaimynystėje gyvenančiais asmenimis. Tokiu būdu saugumo jausmas didina bendruomeniškumo tikimybę.

Bendruomeniškumas ir gyvenamosios aplinkos vystymas

Saugumas kuria bendruomeniškumą, o bendruomeniškumas palaiko ir stiprina saugumą. Bendruomeniškumas – ryšiai su kaimynais ir platesne bendruomene, pasitikėjimas ir pareigos jausmas – asmenims suteikia motyvacijos įsitraukti į gyvenamosios aplinkos priežiūros ir vystymo procesus⁹. Taigi socialinės dezorganizacijos ženklai ar kitos bendruomenėje kylančios problemos gali būti svarstomos ir sprendžiamos stiprios bendruomenės. Tokiu būdu seniūnijų bendruomenės gali palaikyti ir stiprinti gyvenamosios aplinkos saugumą¹⁰.

Abu socialinio kapitalo aspektai skatina kaimynystės narių bendradarbiavimą bei įsitraukimą į aktualių problemų svarstymą bei sprendimą. Struktūrinis socialinio kapitalo dėmuo – santykiai su aplinkiniais – skatina bendruomeniškumą, nes ryšiai su kitais kaimynystės nariais palengvina jų sutelkimą, kurio reikia, kad bendruomenėje būtų galima efektyviai spręsti problemas. Pasitikėjimas įgalina bendradarbiauti, nes bendruomenės nariai žino, kad aktyviai veiks ne tik jie patys, bet ir likusi kaimynystė. Asmuo, jaučiantis pareigą kaimynystei ir jos bendruomenei, jausis atsakingas už kaimynystės narius, jų turtą bei jų gyvenamąją aplinką¹¹.

Svarbiausi demografiniai veiksniai

Lytis

Sociopsichologinėje literatūroje *lytis* yra išskiriama kaip vienas pagrindinių subjektyviajam saugumui įtaką darančių demografinių veiksnių. Tarptautiniai statistiniai duomenys atskleidžia, kad moterys, palyginti su vyrais, yra linkusios jausti didesnę nusikaltimų grėsmę, ypač išaugančią tamsiuoju paros metu, bei taikyti daugiau nusikaltimų išvengimo taktikų (pavyzdžiui, vengti izoliuotų vietų). Tyrimų metu respondentės taip pat atskleidė, kad ši baimė dažniausiai pasireiškia viešosiose erdvėse. Iš dalies tai galima paaiškinti manymu, kad didžiausią grėsmę joms kelia nepatikimi nepažįstamieji. Šis įsitikinimas yra paremtas ir viktimizacijos patirtimis: seksualinį priekabiavimą moterys dažniausiai patiria viešosiose erdvėse, kai smurtauja nepažįstamas vyras. Jei moterys nesijaučia saugios, dėl didelės nusikaltimų baimės jos yra linkusios riboti asmenines bei socialinio pobūdžio veiklas.

⁹ Putnam, R., R. Leonardi, and R. Nanetti (1993). *Making Democracy Work*. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press.

¹⁰ Nikartas, S. (2014). *Gyventojų dalyvavimas užtikrinant saugumą bendruomenėse: kriminologinės ir teisinės prielaidos*, Lietuvos teisės institutas: Vilnius.

¹¹ Lelieveldt, H. (2004). 'Helping citizens help themselves: Neighborhood improvement programs and the impact of social networks, trust, and norms on neighborhood-oriented forms of participation', *Urban Affairs Review*, 39(5), pp. 531-551.

Subjektyviajam saugumui įtaką daro ne tik tradicinė lyties išraiška ir / ar tapatybė. Nors literatūroje informacijos apie translyčius asmenis yra mažai, esami duomenys atskleidžia, kad ši grupė jaučia didelę nusikaltimų baimę bei grėsmę. Didžioji dalis translyčių asmenų teigia, kad po lyties tranzicijos proceso jų baimė tapti nusikaltimo aukomis viešosiose erdvėse išaugo. Lyties tapatybės / išraiškos pokyčio sukeltas nesaugumo jausmas lemia nuolatinį aplinkos stebėjimą, siekiant įsitikinti, kad negresia pavojus. Subjektyvusis šių grupių saugumas atliepia ir jų patirtį. Translyčiai asmenys tyrimuose atskleidė praeityje patyrę priekabiavimą, seksualinį ir fizinį smurtą.

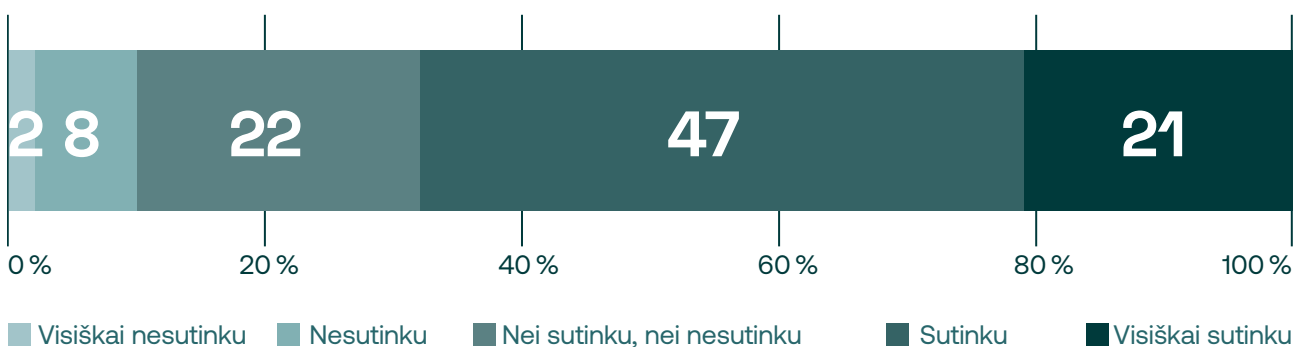
Amžius

Antrasis demografinis rodiklis, kurį svarbu nagrinėti tiriant saugumo jausmą, yra respondentų *amžius*. Ankstesnių tarptautinių tyrimų duomenimis, augant respondentų amžiui didėja nusikaltimų baimė bei mažėja juntamas subjektyvusis saugumas. Ši tendencija vyrauja nepaisant to, kad statistiškai jaunesni žmonės yra labiau linkę tapti nusikaltimų aukomis. Lietuvos tyrimų rezultatai yra panašūs į užsienio šalių studijas: 2021 metais 50–75 metų žmonės išsiskyrė iš kitų amžiaus grupių, nes jautėsi mažiau saugūs, šiek tiek prasčiau vertino kriminologinę situaciją ir riziką tapti nusikaltimo auka. Šis vyresnio amžiaus ir saugumo jausmo santykis yra aiškinamas skirtingai, tačiau dažniausiai pabrėžiama vyresnio amžiaus žmonių prastėjanti fizinė sveikata bei vienišas gyvenimo būdas.

Bendrosios Vilniaus miesto tendencijos

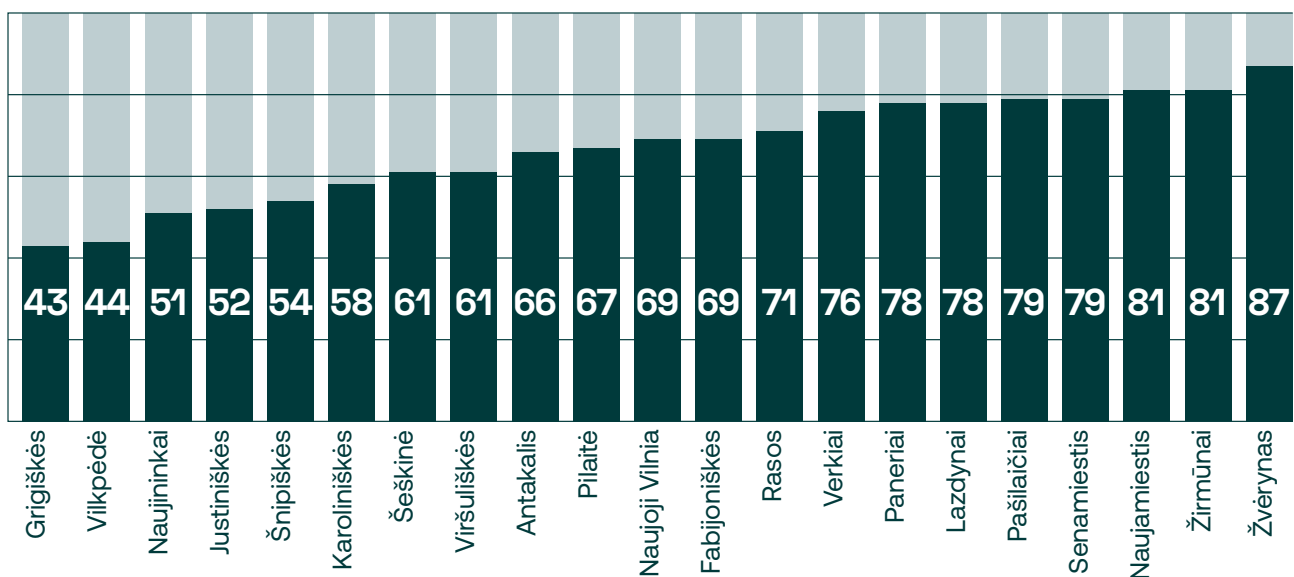
Gyventojų saugumo pojūtis

Didžioji dalis Vilniaus gyventojų (68 %) savo kaimynystėje jaučiasi saugiai. Tik dešimtdalis (10 %) Vilniaus gyventojų teigė, kad jaučiasi nesaugiai. Vyrai jautėsi šiek tiek saugiau nei moterys savo kaimynystėje.

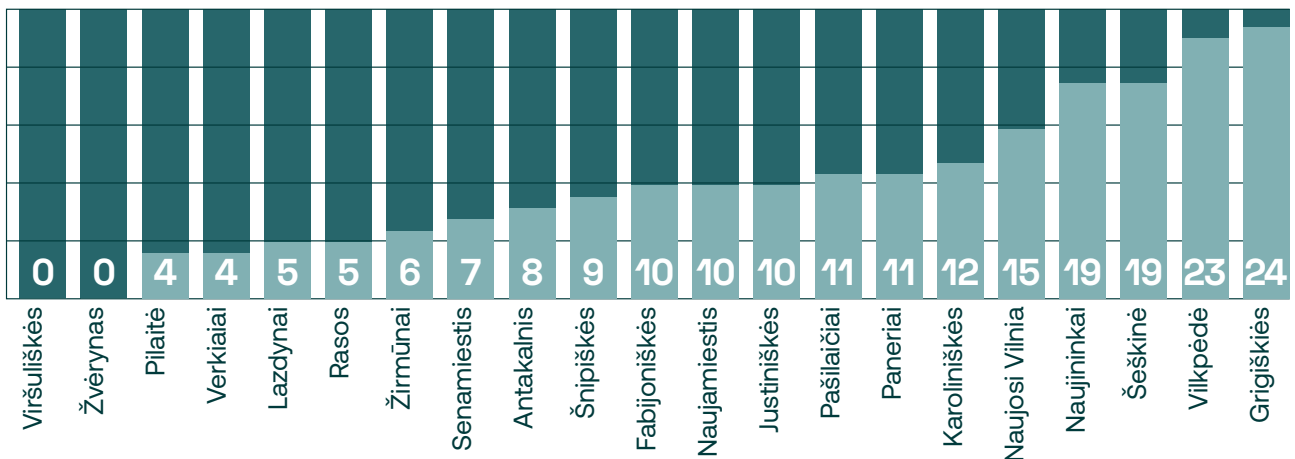

pav. 3. Atsakymai į klausimą „Savo kaimynystėje jaučiuosi saugiai“. Sudaryta autorių.

Vilniaus gyventojai mažiausiai saugūs jautėsi Vilkpėdės, Grigiškių, Šeškinės, Naujininkų bei Justiniškių seniūnijose. Saugiausiai jautėsi Žvėryno, Verkių, Žirmūnų, Senamiesčio, Pilaiteš, Panerių bei Lazdynų seniūnijose. Reprezentatyvi apklausa taip pat parodė, kad mažiausiai saugiai jaučiasi žemiausias pajamas gaunantys asmenys (kai vieno šeimos nario vidutinės mėnesio pajamos atskaičius mokesčius, t. y. „į rankas“, sudaro iki 500 Eur).

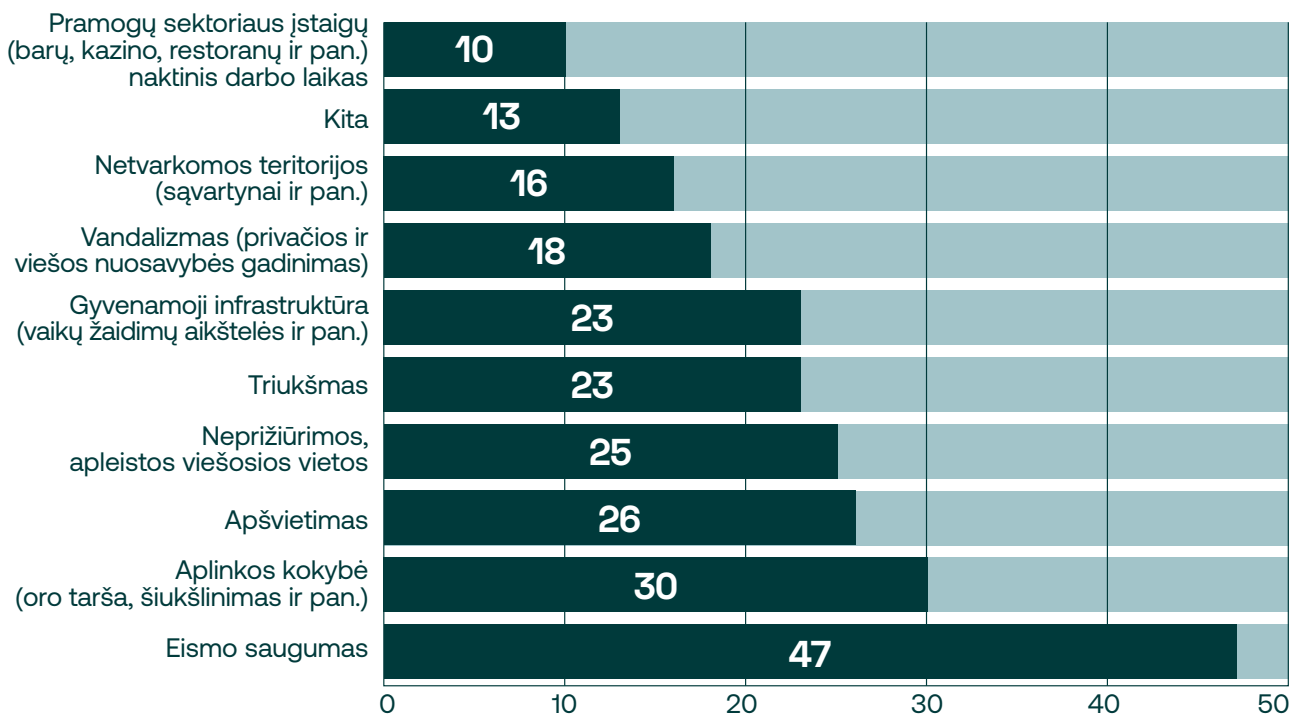
pav. 4. „Savo kaimynystėje jaučiuosi saugiai“. Tik „Sutinku“ ir „Visiškai sutinku“ atsakymai (%).

pav. 5. „Savo kaimynystėje jaučiuosi saugiai“. Tik „Nesutinku“ ir „Visiškai nesutinku“ atsakymai (%).

Svarbiausios problemos

Opiausia problema, su kuria susidūrė Vilniaus gyventojai, buvo eismo saugumas (47 % įvardijo kaip svarbiausią problemą). Ši problema buvo opiausia Pilaitės (70 %) ir Verkių (59 %) seniūnijose. Kitos svarbios problemos buvo aplinkos kokybė (30 %) bei apšvietimas (26 %). Nors kai kurios problemos yra bendros, atskiros seniūnijos susiduria su skirtingomis problemomis. Pavyzdžiui, centre esančioje Naujamiesčio seniūnijoje aktualiausia problema buvo triukšmas (42 %). Kitoje centrinėje Vilniaus seniūnijoje – Senamiestyje – labiau nei kitur buvo aktualios pramogų sektoriaus ir naktinio miesto gyvenimo keliamos problemos (27 %). Naujosios Vilnios seniūnijoje labiau nei kitur buvo svarbios neprižiūrimų viešųjų erdvių (38 %) ir netvarkomų teritorijų (29 %) problemos. Pilaitėje labiau nei kitose seniūnijose susidurta su gyvenamosios infrastruktūros (vaikų žaidimų aikštelių ir pan.) problemomis (45 %).

pav. 6. Respondentų atsakymai į klausimą „Nurodykite, Jūsų manymu, didžiausias Jūsų kaimynystės problemas. Pasirinkite ne daugiau kaip 3 atsakymo variantus“. Sudaryta autorių.

Tyrimo metu išryškėjo, kad kai kurios Vilniaus seniūnijos patiria skirtingo lygmens ir pobūdžio problemas. Kai kurioms yra itin aktualu spręsti socialinės netvarkos ženklus (narkotinių medžiagų ir alkoholio vartojimą viešose vietose); kitų seniūnijų gyventojams aktualiau būtų atrasti pasitikėjimą ir bendradarbiavimą su institucijomis, kurios padėtų užtikrinti tvarką ir saugumą; dar kitoms aktualiausia būtų paskatinti socialinių ryšių kūrimąsi ir bendruomenišką sprendimų paiešką.

Seniūnijose, kuriose buvo itin opi socialinės netvarkos problema, jautėsi poreikis spręsti tiek fizinės netvarkos (šiukšlynai), tiek socialinės netvarkos (narkotikų vartojimas) ženklus. Šie socialinės netvarkos ženklai dažniausiai siejosi su žinojimu, kad netoliese užsiimama nusikalstama veika – narkotikų platinimu bei vartojimu. Dirbtuvių metu pastebėta, kad šie ženklai kelia baimės, nesaugumo bei nejaukumo jausmus.

Seniūnijos, kuriose buvo menkas socialinis kapitalas, bendruomeniškumo stoka ir nedažni santykiai su kaimynais, išsiskyrė gan dideliu nepasitikėjimo kitais kaimynystės gyventojais lygiu. Bendruomeniškumo stoka ypač buvo juntama seniūnijose, kuriose pastaraisiais metais intensyviai vyko naujų daugiabučių namų statybos. Išryškėjo priešprieša tarp naujų ir senų gyvenamųjų namų gyventojų, nes statomi nauji gyvenamieji namai dažnai pakeičia esamos kaimynystės viešąsias erdves ir nusistovėjusią gyvenimo tvarką.

Įtraukaus pilietiškumo kontekste itin opi pasirodė gyventojų baimė pranešti apie jų aplinkoje vykstančias problemas. Tiek narkotinių medžiagų platinimo, tiek parkavimo neleistinose vietose atveju buvo bijoma kitų gyventojų keršto.

Tyrimo metu taip pat atsiskleidė pasitikėjimo institucijomis ir kitais kaimynystėje gyvenančiais asmenimis stoka. Pasitikėjimo stoka – horizontali, su skirtingomis sritimis susijusi, problema. Dažnu atveju vienas iš svarbių saugumo jausmo veiksnių buvo kitų grupių pilietiškumo bei pasitikėjimo jomis percepcija. Pavyzdžiui, dirbtuvių metu išryškėjo gyventojų polinkis tikėti, kad asmenys, gyvenantys nuomajamuose ar socialiniuose būstuose, neturi nuosavybės jausmo ir nesirūpina savo aplinka. Atsiranda tarpusavio nepasitikėjimas bei susiskaldymas tarp nuosavo turto turinčių ir neturinčių gyventojų.

Pasitikėjimas institucijomis taip pat daro nemenką įtaką gyventojų subjektyvaus saugumo jausmui. Tikėjimą, kad institucijos gali išspręsti kylančias problemas, mažina tai, jog sprendimų priėmimas užtrunka, susiduriama su biurokratija, gyventojams nėra pakankamai paaiškinama apie vykstančius procesus. Taip pat kai kurie gyventojai neturi bendravimo su institucijomis patirties ar nežino, kur kreiptis. Policijos atveju svarbų vaidmenį taip pat vaidina tikėjimas, kad mieste yra per mažai pareigūnų.

Specifinės problemos ir jų sprendimai

Vilniaus seniūnijos susiduria tiek su bendromis, tiek ir su specifinėmis problemomis, darančiomis įtaką žmonių saugumo jausmui. Toliau pateikiama informacija yra paremta 2022 metais atliktu tyrimu, siekiančiu identifikuoti seniūnijas, kurioms tam tikra problema tuo metu buvo ypač aktuali. Kitos seniūnijos, susidūrusios su panašia problema, gali pasinaudoti teikiama sprendimais.

Toliau nurodomos aktualiausios problemos, sekant subjektyviojo saugumo žemėlapiu logiką (socialinė tinkama, socialinis kapitalas, įtraukus pilietiškumas). Socialinės tinkamos ženklai, kuriuos gyventojai vertina jautriau, palyginti su bendru Vilniaus vidurkiu:

	Socialinės tinkamos ženklai (kuriuos gyventojai identifikuoja ir laiko problema)						
	Nusikaltimai	Vandalizmas	Triukšmas	Apleisti pastatai ir neapžiūrėta aplinka	Narkotinių medžiagų vartojimas	Alkoholio vartojimas	Neefektyvi skubiosios pagalbos tarnybų veikla
Antakalnis							
Fabijoniškės							
Grigiškės							
Justiniškės							
Karoliniškės							
Lazdynai							
Naujamiestis							
Naujininkai							
Naujoji Vilnia							
Paneriai							
Pašilaičiai							
Pilaitė							
Rasos							
Senamiestis							
Šeškinė							
Šnipiškės							
Verkiai							
Vilkipėdė							
Viršuliškės							
Žirmūnai							
Žvėrynas							

lentelė 1. Seniūnijos, kurių gyventojai mano, kad šie socialinės tinkamos ženklai egzistuoja ir yra menka arba didelė problema.

Taip pat socialinės netvarkos ženklai buvo vertinami, leidžiant pasirinkti tris pagrindines seniūnijos problemas:

	Eismo saugumas (automobilių statymas neleistose vietose, pavojingas vairavimas ir pan.):	Apšvietimas	Triukšmas	Nepržiūrimos, apleistos viešosios vietos	Netvarkomos teritorijos (sąvartynai ir pan.)	Vandalizmas (privačios ir viešos nuosavybės gadinimas)	Aplinkos kokybė (oro tarša, šiukšlinimas ir pan.)	Gyvenamoji infrastruktūra (vaikų žaidimų aikštelės ir pan.)	Pramogų sektoriaus įstaigų (barų, kazino, restoranų ir pan.) naktinis darbo laikas
Bendras Vilniaus vidurkis (%)	46	26	24	24	16	17	31	22	10
Antakalnis									
Fabijoniškės									
Grigiškės									
Justiniškės									
Karoliniškės									
Lazdynai									
Naujamiestis									
Naujininkai									
Naujoji Vilnia									
Paneriai									
Pašilaičiai									
Pilaitė									
Rasos									
Senamiestis									
Šeškinė									
Šnipiškės									
Verkiai									
Vilkipėdė									
Viršuliškės									
Žirmūnai									
Žvėrynas									

lentelė 2. Pažymėta, kuri seniūnija viršija bendrą Vilniaus vidurkį. Didžiausios kaimynystės problemos (respondentai galėjo rinktis ne daugiau kaip 3 atsakymo variantus).

Eismo saugumas

Galima išskirti keletą eismo saugumo problemos aspektų. Dirbtuvių metu paaiškėjo, kad automobilių statymas neleistinose vietose, o ypač ties įvažiavimais į kiemus lemia prastą matomumą ir didina avarijų riziką. Pavojingas, neatsakingas vairavimas gali būti pražūtingas. Eismo įvykiuose žūsta žmonės, patiriami turtiniai nuostoliai. Lietuvos mastu net 48 % žuvusiųjų eismo įvykiuose buvo pėstieji ir nemotorinių transporto priemonių valdytojai¹. Ši problema aktuali visoms seniūnijoms. Viena vertus, pasirinkimus lemia geografija ar miesto vaizdis; kita vertus, priimant sprendimus ir formuojant infrastruktūrą, turi būti atsižvelgiama į žmonių vertybes, suvokimą, kas yra efektyvu, patogiu ar greitai. Kuriant saugesnį judumą, būtina suvokti, kad jis neatsiejamas nuo žmonių ir infrastruktūros. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitaip suplanuotame mieste žmonės irgi rinksis judėti jiems įprastu būdu. Taigi, jei, pavyzdžiui, Pilaitės gyventojas dėl patirties savo seniūnijoje mano, kad eismo saugumas yra žemas, jis šiuo įsitikinimu vadovausis ir kitose miesto seniūnijose bei rinksis, jo supratimu, saugiausią keliavimo būdą.

Su eismu susijusi ir gyventojų išskirta triukšmo problema. Gyventojai patiria triukšmo taršą dėl intensyvaus gatvių eismo, todėl, siekiant Darnaus judumo plano tikslų ir sumažėjus individualių automobilių naudojimui, tikėtina, kad bus sprendžiama ir triukšmo problema.

¹ Transporto kompetencijų agentūra, 2022. *Įskaitinių eismo įvykių statistika Lietuvoje, 2018–2021 m.*

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
<p>Nepakanka automobilių statymo vietų, todėl automobiliai statomi neleistinose vietose</p> <p>Pavojingas ir neatsakingas vairavimas</p>	<p>Strateginiu lygmeniu</p> <p>Miestas turi vadovautis Darnaus judumo planu ir mažinti automobilių naudojimą mieste. Tai – ilgalaikis procesas, susijęs tiek su miesto planavimu, tiek su atitinkamu reguliavimu bei taisyklėmis. Pirmiausia reikėtų imtis priemonių, kurios padėtų užtikrinti saugumą žmonėms, judantiems iš vieno taško į kitą, ypač – ne automobiliais, o kitais būdais (pėsčiomis, dviračiais, viešuoju transportu).</p> <p>Automobilių statymas neleistinose vietose, ypač tose, kur jie apsunkina kitų eismo dalyvių veiksmus ir/ar kelia pavojų, turi būti netoleruojamas. Viešosios tvarkos ir SĮSP automobilių statymo tvarkos priežiūros pareigūnų patruliavimas turėtų būti mažiau fragmentiškas.</p> <p>Reikėtų skatinti maksimalų kai kurių erdvių išnaudojimą: pavyzdžiui, privatūs verslai ar prekybos centrai galėtų leisti gyventojams naudotis stovėjimo aikštelėmis po darbo valandų.</p> <p>Kiti strateginio lygmens sprendimai, kurie turėtų atgrasyti nuo pernelyg didelio nuosavų automobilių naudojimo ir skatintų teikti prioritetą kitiems keliavimo būdams.</p> <p>Seniūnijų, kaimynijų lygmeniu</p> <p>Tvarkingi kiemai ir aiški identifikacija, kur galima, o kur negalima statyti automobilį (dabar naudojamas sankryžų neblokavimo horizontalusis ženklavimas galėtų atsirasti ir prie įvažiavimų).</p> <p>Aiškus erdvių formavimas (ypač daugiabučių kiemuose), nurodant erdvės naudojimo būdą (automobilių statymo vieta, želdynas, dviračių takas), sudarytų sąlygas mažesnėms interpretacijoms, kas konkrečioje erdvėje galima, o kas ne. Tai padėtų suvaldyti chaotišką automobilių statymą ir daugiabučių kiemų perkrovimą automobiliais.</p> <p>SĮSP į vykdomas VT naudotojų apklausas turėtų įtraukti saugumo jausmo vertinimą (ar VT besinaudojantys keleiviai jaučiasi saugiai). Identifikavus probleminius maršrutus, reikėtų imtis priemonių saugumui didinti.</p>	<p>Vairavimo kultūros pokytis turėtų įtakos žmonių pasirinkimui, kaip keliauti iš vienos Vilniaus vietos į kitą. Eismo saugumo situacija neatsiejama nuo bendros judėjimo kultūros ir nulemia žmonių pasirinkimus. Kad miestas būtų tvaresnis, glaudesnis ir gyvybingesnis, reikia užtikrinti, kad visi mieste judantys žmonės jaustųsi saugiai, nepriklausomai nuo pasirinkto judėjimo būdo.</p> <p>Saugus judėjimas mieste ypač svarbus pažeidžiamoms grupėms (vaikams, moterims, vyresnio amžiaus žmonėms).</p> <p>Galime prisiminti tyrėjo F. Tonucci žodžius apie vaikų situaciją šiuolaikiniame mieste:</p> <p>„Norime, kad šis miestas suteiktų mums [vaikams] leidimą išeiti už namų ribų.“</p>	<p>VMSA Viešosios tvarkos skyrius</p> <p>SĮSP</p> <p>VMSA Eismo organizavimo skyrius</p> <p>VMSA Miesto planavimo ir architektūros skyrius</p>	<p>Ši problema aktuali daugumai seniūnijų, tačiau itin pravartu atkreipti dėmesį Pilaitės, Justiniškių, Verkių, Pašilaičių, Šnipiškių seniūnijoms.</p>
<p>Eismo keliamas triukšmas</p>	<p>Strateginiu lygmeniu Vilnius siekia mažinti kelionių nuosavais automobiliais. Šis siekis leis sumažinti gatvių intensyvumą ir automobilių sukeltą triukšmą.</p> <p>Kitos priemonės, kurias galima panaudoti eismo triukšmui mažinti:</p> <ul style="list-style-type: none"> greičio mažinimas – lėčiau yra tyliau. Miesto gatvėms, (ypač D ir C kategorijų) galima būtų taikyti 30 km/val. greitį vietoj 50 km/val. aplinkkelių (ar kitų A ir B kategorijų gatvių) izoliavimas garso sienutėmis. 	<p>Eismo keliamas triukšmas yra rimta problema, kuri daro didelę įtaką žmogaus sveikatai. Sumažėjus žmonių, patiriančių eismo sukeltą triukšmą, skaičiui, tikėtina, kad pagerės gyvenimo kokybė ir sveikata.</p>	<p>VMSA Eismo organizavimo skyrius, Policija (atgrasyti nuo greičio viršijimo)</p>	<p>Visos seniūnijos</p>

Apšvietimas

Apšvietimas yra itin svarbus saugumo jausmui mieste užtikrinti. Žmonės dažnai vengia eiti ten, kur tamsu. Neapšviesti šaligatviai ar dviračių takai skatina žmones rinktis netvarų judėjimą automobiliu.

Apšvietimo paskirtis – didinti saugumą ir apsaugą tamsiuoju paros metu. Kita vertus, per didelis apšvietimas gali turėti priešingą poveikį. Itin ryškus, netinkamai nukreiptas ar sureguliuotas apšvietimas gali turėti priešingą efektą ir apsunkinti matomumą: tamsiuoju paros metu išėjus iš ryškios šviesos šaltinio zonos, akys sunkiau prisitaiko prie prieblandos. Taigi tikslas turėtų būti ne apšviestumas, o matomumas.

Taip pat svarbu įvertinti ir apšvietimo poveikį gamtai. Miesto apšvietimas sukuria stresą ekosistemoms, kurios menksta dėl pakitusių gamtinių sąlygų. Paprasčiausias pavyzdys – naktį skraidantys vabzdžiai, kuriuos pritraukia dirbtiniai šviesos šaltiniai: taip vabzdžiai tampa lengvu grobiu juos medžiojantiems gyvūnams arba tiesiog žūsta. Vienos ekosistemos grandies nykimas sukelia pasekmes ir kitose grandyse.

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Nepakankamas viešųjų vietų apšvietimas	<p>Urbanistinio planavimo sprendimai</p> <p>Parengti skirtingo lygio apšvietimo strategijas (koks apšvietimo lygis turėtų būti kiemuose, gatvėse, dviračių takuose ir pan.). Remiantis parengta strategija, būtų galima įvertinti ir apšviesti prioritетines viešąsias vietas, kurios dar nėra apšviestos.</p> <p>Siekiant įvertinti prioritетines sritis, kuriose būtina didinti apšvietimą, verta bendradarbiauti su policija. Beje, jau dabar policijos bendruomenės pareigūnai vykdo CPTED aplinkos vertinimus, kurių metu vertinamas ryšys tarp esamo apšvietimo ir nusikaltimų.</p> <p>Esamų išteklių pritaikymas</p> <p>Sureguliuoti esamų šviestuvų šviesos kryptis ir užtikrinti, kad skleidžiama šviesa būtų optimaliai išnaudojama viešajai erdvei apšviesti. Pavyzdžiui, geriau apšviesti šaligatvius ir dviračių takus atsukus šviesos srautą nuo gatvių apšvietimo ar jį perdalijus. Prioritetą reikėtų teikti pėsčiųjų ir nemotorinių transporto priemonių apšviestam judėjimui užtikrinti.</p> <p>Technologijų panaudojimas</p> <p>Atsižvelgiant į tai, kad apšvietimo didinimas reikalauja didesnių energetinių ir finansinių išteklių, bei siekiant užtikrinti maksimalų apšvietimo didinimą, verta įrengti energiją tausojantį apšvietimą. Pavyzdžiui, įrengti šviestuvus, kurie naudoja saulės energiją arba reaguoja į judesį (šviestuvai fiksuoja judėjimą, šią informaciją perduoda kitam ir taip įsižiebia ne vienas, o keli šviestuvai, nušviestdami platesnę tako dalį).</p>	Apšvietimo didinimas mieste, tikėtina, prisidėtų prie nusikaltimų prevencijos bei kiekvieno gyventojų subjektyvaus saugumo jausmo augimo. Gyventojams būtų drąsiau vaikščioti tamsiuoju paros metu.	VMSA Miesto-vaizdžio skyrius Policija Bendruomenės pareigūnai Seniūnijos	Ši problema aktuali daugumai seniūnijų, tačiau itin pravartu Pilaitės, Justiniškių, Verkių, Pašilaičių, Šnipiškių sen., taip pat Antakalnio, Fabijoniškių, Naujininkų, Naujosios Vilnios, Panerių, Pašilaičių, Žvėryno.
Tinkamo apšvietimo prie gyvenamųjų namų stoka	<p>Įtraukimo skatinimas</p> <p>Skatinti didesnį namų pirmininkų ir pastatų administratorių įsitraukimą į kiemo apšvietimo tvarkymą ir priežiūrą.</p> <p>Įrengiant šviestuvus, reikia užtikrinti, kad jie nebūtų nukreipti į langus ar kitaip netrikdytų, nekintų gyventojų.</p>	Namų pirmininkų ir pastatų administratorių įsitraukimas padėtų gerinti gyvenamosios aplinkos apšvietimą.	Seniūnija kartu su namų pirmininkais ir administratoriais	Ši problema aktuali visoms seniūnijoms; mažiau aktuali Pilaitės seniūnijai.
Viešųjų vietų apšvietimas, kuris nepriklauso savivaldybei	<p>Perimti viešosioms vietoms skirto apšvietimo, kuris yra įrengtas ant privačių namų, valdymą.</p> <p>Taupant išteklius, toks apšvietimas gyventojų sprendimu neretai yra išjungiamas. Seniūnija su bendruomenės pareigūnais, saugios kaimynystės grupių nariais turėtų identifikuoti šias problemines vietas ir kreiptis į savininkus, kad būtų galima suderinti ir užtikrinti nuolatinį apšvietimą.</p>	Būtų užtikrintas nuolatinis apšvietimas.	Seniūnijos Bendruomenės pareigūnai Saugios kaimynystės grupės	Ši problema aktuali visoms seniūnijoms.

Socialinė tvarkos (fiziniai ženklai)

Socialiniai fizinės dezorganizacijos ženklai apima kaimynystės išvaizdą ir infrastruktūrą – tai šiukšlės, grafičiai, vandalizmas, neapgyvendinti ar neprižiūrėti pastatai. Gyvenamųjų namų ir rajonų topografija yra svarbus veiksnys, lemiantis žmonių socialinę ir psichologinę gerovę. Kraštovaizdis (kitaip tariant, tai, ką žmogus mato savo aplinkoje) gali padidinti arba sumažinti asmenų saugumo jausmą¹. Pavyzdžiui, kaimynystės gyventojai fizinius prastos kokybės rajonų požymius gali suprasti kaip socialinės kontrolės nebuvimą², o tai gali pakenkti gyventojų tvarkos, stabilumo ir socialinio ryšio jausmui. Taigi apleisti ir neprižiūrėti statiniai gali mažinti saugumo jausmą.

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Vandalizmas	<p>Atsižvelgus į situaciją, taikytini skirtingi sprendimo būdai.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Probleminėse vietose įrengti tinkamą apšvietimą. • Tvarkyti apleistas vietas, skatinti savininkus ir bendruomenę susitvarkyti aplinką. Aktyvių bendruomenių kūrimasis apskritai padėtų sumažinti vandalizmo atvejų skaičių kaimynystėje. • Imtis iniciatyvų, permąstančių vandalizmo nuniokotą vietas. Pavyzdžiui, vietose, kurios dažnai apipaišomos, kurti gatvės meną. (Lazdynų pavyzdys – menininkų darbai požeminėje perėjoje, ant garažų ir elektros skydinės. Po kurio laiko kai kuriose vietose grafičių vėl atsirado, bet ne tiek daug kaip anksčiau.) • Į erdvių permąstymą svarbu įtraukti ir patį jaunimą, kuris naudojasi tomis erdvėmis šiuo metu. Geras tokio sprendimo pavyzdys – „Superkilen“ parkas Kopenhagoje, Danijoje. • Kiekvienoje seniūnijoje išskirti piešimui ant sienų skirtas erdves. 	Sumažėjęs vandalizmo atvejų skaičius užtikrintų augantį pasitikėjimą ne tik gyvenamąja aplinka, bet ir institucijomis, nes būtų vertinama sumažėjusi socialinė tvarka.	<p>Seniūnijos</p> <p>Bendruomenės</p> <p>Bendruomenės pareigūnai</p> <p>VMSA Jaunimo skyrius</p> <p>VMSA Kultūros skyrius</p>	Naujininkų, Grigiškių, Karoliniškių, Lazdynų, Naujosios Vilnios seniūnijos
				
	<p>pav. 7. „Superkilen“ parko fragmentas. Autorių nuotrauka.</p>			

¹ Nasar, J. L., & Jones, K. M. (1997). Landscapes of fear and stress. *Environment and behavior*, 29(3), 291-323.

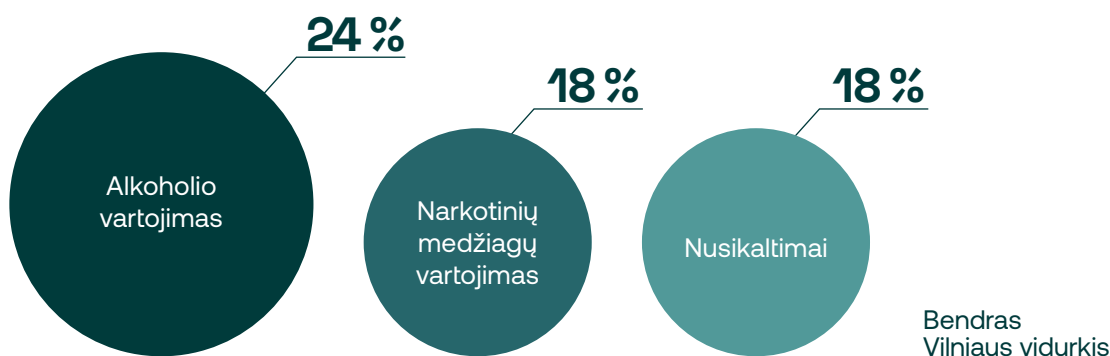
² Ross, C. E., & Mirowsky, J. (1999). Disorder and decay: The concept and measurement of perceived neighborhood disorder. *Urban affairs review*, 34(3), 412-432.

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Šiukšlinimas	<p>Edukacinė veikla</p> <p>Telkti bendruomenes (įvairių iniciatyvų, akcijų metu) tvarkyti savo gyvenamąją aplinką. Bendruomenių renginių metu skatinti sutvarkyti aplinką renginiui pasibaigus.</p> <p>Technologiniai sprendimai</p> <p>Neretai netvarkos įspūdis susidaro dėl laiku neišvežamų šiukšlių (perpildytų konteinerių ir aplink pasklidusių šiukšlių). Konteineriuose įdiegus daviklius, nurodančius konteinerio prisipildymo lygį, šiukšlių vežimo įmonės galėtų operatyviau surinkti šiukšles.</p>	<p>Gyvenamosios aplinkos tvarkymas prisidėtų prie nusikaltimų prevencijos (netvarkinga aplinka praneša potencialiems nusikaltėliams, kad aplinka nėra rūpinamasi ir kad čia galima vykdyti nusikaltimus).</p>	<p>Bendruomenės</p> <p>Seniūnijos</p> <p>Atliekų tvarkymo įmonės</p>	<p>Naujininkų, Grigiškių, Karoliniškių, Lazdynų, Naujosios Vilnios seniūnijos</p>

Socialinė tvarka (socialiniai ženklai)

Socialinės dezorganizacijos ženklai apima muštynes, viešus kaimynų nesutarimus, viešoje vietoje alkoholį ar narkotines medžiagas vartojančius asmenis ir pan. Šie socialiniai tvarkos ženklai taip pat sudaro įspūdį, jog atsakingos institucijos dirba neefektyviai ir nesugeba užtikrinti tvarkos. Todėl gyventojai pradeda nepasitikėti institucijomis, nusivilia jų veikla ir netgi jį jas nebesikreipia, nes mano, kad institucijos neišspręs problemas.

Man atrodo, kad mano kaimynystėje yra didelė problema:

pav. 8. Socialiniai tvarkos ženklai vertinami kaip didelė problema

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas	Skatinti jaunuolių užimtumą, socialines veiklas vykdančių įstaigų darbą tam tikrose probleminėse seniūnijų vietose. Seniūnijos kartu su bendruomenių pareigūnais bei vietos gyventojais turėtų bendradarbiauti su organizacijomis, kurios stengiasi padėti žmonėms, turintiems priklausomybių ar linkusiems nusikalsti. Būtina formuoti organizacinius tinklus, kurie šią problemą spręstų iš esmės. Identifikuoti probleminius taškus, kuriuose būna daugiausia nusikaltimų ar narkotinių medžiagų platinimo atvejų ir intensyviai saugumą užtikrinančias veiklas.	Didėjant socialiai pažeidžiamų grupių užimtumui, tikėtina, mažės alkoholio bei narkotinių medžiagų vartojimas.	VMSA Socialinių paslaugų skyrius VMSA Jaunimo skyrius Nevyriausybinių organizacijų, kurias seniūnijos kviestų vykdyti projektus probleminėse vietose	Naujininkų, Vilkpėdės, Naujosios Vilnios seniūnijos
Baimė pranešti apie alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimą kaimynystėje, prisidėti prie saugumą užtikrinančių iniciatyvų	Rengti komunikacijos, informavimo kampanijas, kuriomis būtų siekiama keisti žmonių požiūrį į pranešėjus. Siekti mažinti gyventojų baimę pranešti apie jų aplinkoje vykstančias nusikalstamas veiklas. Sudaryti galimybes asmenims, norintiems prisidėti prie policijos rėmėjų ar saugios kaimynystės grupės, išlaikyti anonimiškumą.	Pranešimų apie vykdomas nusikalstamas veiklas skaičiaus padidėjimas padėtų institucijoms identifikuoti probleminius taškus bei išspręsti daugiau problemų.	VMSA Viešosios tvarkos skyrius Bendruomenės pareigūnai Saugios kaimynystės grupės.	

Pasitikėjimas institucijomis

Gyventojų pasitikėjimas institucijomis bei įsitikinimas, kad skubiosios pagalbos tarnybų (priešgaisrinės tarnybos, policijos ir pan.) veikla kaimynystėje yra pakankama ir efektyvi, turi didelės įtakos žmonių saugumo jausmui. Anksčiau atlikti tyrimai rodo, kad bendruomenės yra linkusios tapatinti saugumo jausmą ir su juo susijusias problemas su policijos veikla¹. Būtent todėl vienas iš saugumo jausmą lemiančių veiksnių yra policijos bei kitų saugumą užtikrinančių tarnybų matomumas gyventojams. Kita vertus, šiame tyrime ir dirbtuvių metu buvo pastebėta, jog gyventojai tiki, kad institucijos negali padėti išspręsti problemų, su kuriomis jie susiduria. Matyti, kad gyventojai nežino, į kurias institucijas kreiptis iškilus tam tikroms problemoms. Tai didina netikslingų kreipimusių skaičių ir neefektyvų problemų sprendimą. Pasitikėjimą taip pat mažina manymas, kad yra per mažai policijos pareigūnų bei tai, kad tam tikros problemos yra tiesiog neišsprendžiamos.

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Informacijos apie tai, į kokias institucijas galima kreiptis, stoka. Netikslingas kreipimasis į institucijas	<p>Komunikacija</p> <p>Investuoti į informacijos apie tai, į kokias institucijas ar VMSA skyrius reikia kreiptis iškilus skirtingo pobūdžio problemoms, viešinimą.</p> <p>Vizualiai patraukliu būdu reikėtų pateikti tik esminę ir gyventojams lengvai suprantamą informaciją. Pavyzdžiui, tai galėtų būti nuotolinis vedlys, kai klausimų forma gyventojai sužino, į kurią instituciją turėtų kreiptis. Informaciniai leidiniai ar kitu formatu pateikta informacija galėtų būti platinama seniūnijose ar kitose įstaigose. Bendruomenės taip pat turėtų būti supažindintos su šia informacija bei gebėti ją perduoti kitiems gyventojams.</p> <p>Seniūnų apmokymas</p> <p>Apmokyti seniūnus ir suteikti jiems reikiamos informacijos, kur gyventojai gali kreiptis dėl iškilusių problemų.</p>	Gyventojams bus aiškiau, į kurias institucijas ar padalinius reikia kreiptis iškilus skirtingo pobūdžio problemoms. Tai, tikėtina, padidins tikslingų kreipimusių skaičių, leis greičiau ir efektyviau spręsti problemas bei paskatins kreiptis tuos gyventojus, kurie įprastai to nedaro, nes nežino, kur kreiptis.	<p>VMSA komunikacijos ir rinkodaros skyrius</p> <p>VMSA Viešosios tvarkos skyrius</p> <p>Seniūnijos</p> <p>Bendruomenės</p>	Visos seniūnijos

¹ Nikartas, S. (2012), „Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje“, *Socialiniai mokslai, Teisė (01 S)*, p. 114–115.

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Nusivylimas institucijų darbu	<p>Elgesio keitimo priemonės Vykdėti gyventojų informavimo kampanijas, atkreipiančias dėmesį į gyventojų indėlį į saugios aplinkos užtikrinimą bei skatinančias sąmoningumą ir asmeninę atsakomybę.</p> <p>Įsitraukimas Skatinti didesnį bendruomenės, bendruomenių organizacijų įsitraukimą ir atsakingumą. Skatinti aktyvesnį gyventojų įsitraukimą į policijos rėmėjų ar saugios kaimynystės iniciatyvas, kad tokiu būdu jie geriau susipažintų su mieste veikiančiomis saugumo užtikrinimo struktūromis. Labai svarbi asmeninė seniūnų lyderystė, kurianti pasitikėjimą seniūnais / seniūnaičiais.</p> <p>Technologijos Tobulinti jau esamas bei diegti naujas el. priemones gyventojų aptarnavimo srityje ir tokiu būdu optimizuoti procesus bei didinti skaidrumą.</p> <p>Užtikrinti el. paslaugų prieinamumą skirtingo kompiuterinio raštingumo vartotojams (pavyzdžiui, rengti informacines sesijas apie naujas priemones ir pan.).</p> <p>Bendradarbiauti su Vilniaus miesto bibliotekomis, kurios padėtų gyventojams, jeigu kyla sunkumų dėl riboto kompiuterinio raštingumo.</p>	<p>Gyventojų sąmoningumo skatinimas ir atsakomybės už savo gyvenamosios vietos saugumą prisiėmimas padėtų išspręsti mažas, dažniausiai tarp kaimynų kylančias problemas (automobilių statymas, bendri susitarimai dėl laiptinės durų ir pan.).</p> <p>Technologiniai sprendimai (el. priemonės) gali padėti išspręsti skaidrumo problemas ir gyventojų nepasitenkinimą institucijų darbu. Įgyvendinant tokias priemones, labai svarbu užtikrinti tinkamą visų visuomenės grupių IT raštingumą, kad žmonės galėtų šiomis priemonėmis naudotis.</p>	<p>VMSA komunikacijos ir rinkodaros skyrius</p> <p>VMSA Viešosios tvarkos skyrius;</p> <p>Seniūnijos</p> <p>Bendruomenės</p>	<p>Naujininkų, Vilkpėdės, Naujosios Vilnios seniūnijos</p>
Manymas, kad skubiųjų pagalbos tarnybų veikla neefektyvi	<p>Tikslingo kreipimosi skatinimas (žr. kitus šioje lentelėje pateiktus sprendimus)</p> <p>Informacijos apie išspręstas problemas pateikimas Viešai prieinamuose šaltiniuose teikti informaciją apie problemas, kurios buvo išspręstos kiekvienoje seniūnijoje.</p> <p>Užtikrinti priimtų sprendimų tęstinumą ir integralumą Siekti, kad priimti sprendimai būtų tęsiami ilgą laikotarpį, arba informuoti, kodėl tam tikri sprendimai nebėra vystomi.</p> <p>Stiprinti bendradarbiavimą ir komunikaciją tarp institucijų ir skirtingų VMSA skyrių, kad sprendimai vieni kitiems neprieštarautų.</p>	<p>Nurodytos priemonės padėtų keisti gyventojų požiūrį į institucijas ir gerinti jų įvaizdį (šiuo metu dominuoja nuomonė, kad institucijos ar savivaldybės skyriai nežino, už ką yra atsakingi, ir priima vieni kitiems prieštaraujančius sprendimus).</p>	<p>VMSA Viešosios tvarkos skyrius</p>	<p>Grigiškių, Karoliniškių, Naujininkų, Šeškinės, Vilkpėdės seniūnijos</p>

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Kita	Teikti daugiau informacijos apie egzistuojančias saugumo priemones, įrengtas vaizdo kameras ir pan.	Tyrimo (dirbtuvių) metu vaizdo kamerų įrengimas ir jų skaičiaus didinimas buvo minimi kaip svarbios priemonės, galinčios užtikrinti saugumą. Taigi žinojimas, kad aplinka yra stebima kameromis ar kad yra užtikrinamos kitos stebėsenos priemonės, tikėtina, sustiprina saugumo jausmą. Vis dėlto kamerų diegimas viešosiose vietose gali būti gan keblus. Kita vertus, privačiuose kiemuose, užtikrinus gyventojų duomenų saugumą, kameros galėtų atgrasyti potencialius nusikaltėlius.	<p>Policija</p> <p>VMSA</p> <p>Viešosios tvarkos skyrius</p> <p>Seniūnijos</p> <p>Saugios kaimynystės grupės</p>	Ši problema yra aktuali daugumai seniūnijų, kuriose saugumo lygis nėra pats aukščiausias: Fabijoniškių, Naujamiesčio, Justiniškių, Pašilaičių, Panerių, Karoliniškių, Naujosios Vilnios, Naujininkų, Šeškinės, Vilkpėdės, Grigiškių.

Silpni socialiniai ryšiai su kaimynais

Socialiniai ryšiai – tai formalūs ir neformalūs santykiai su aplinkiniais, vieni iš „kanalų“, jungiančių žmogų su kaimynyste ir jos bendruomene. Stiprius socialinius ryšius turintis žmogus yra linkęs labiau pasitikėti aplinkiniais. Pasitikėjimas leidžia kurti saitus su bendruomenės nariais bei skatina bendradarbiauti, nes žinoma, kad kaimynystėje gyvenantys asmenys taip pat padėtų ištikus nelaimėi. Požiūris į visiškai nepažįstamus žmones – labai svarbus gerovei ir bendram pasaulio, kuriame gyvename, suvokimui, nes be pasitikėjimo gyvenimas tampa chaotiškas ar net sunkiai pakenčiamas. Socialinis pasitikėjimas grindžiamas jausmu, kad egzistuoja pakankamai veiksminga ir darniai veikianti sistema – nuo policijos iki reglamentavimo ar kontrolės tarnybų. Pandemijos situacija pastūmėjo visuomenę į naują nežinomybę, tad pasitikėjimo lygis dar sumažėjo. Tyrimo metu paaiškėjo, kad socialinių ryšių stiprinimo problema yra aktuali kai kurioms seniūnijoms.

Vilniaus seniūnijose vertintas socialinis kapitalas per įvairias veiklas (bendravimas su kaimynais, lankymasis kaimynų namuose, pareigos jausmas padėti, prižiūrėti kaimynystę ir kt.) nurodo, kad silpniausi socialiniai ryšiai yra šiose seniūnijose:

Fabijoniškių sen.	Justiniškių sen.	Naujamiesčio sen.	Rasų sen.	Šeškinės sen.	Vilkpėdės sen.	Viršuliškių sen.
-------------------	------------------	-------------------	-----------	---------------	----------------	------------------

Kita vertus, itin stiprūs socialiniai ryšiai matomi Grigiškių, Naujininkų, Naujosios Vilnios, Panerių ir Šnipiškių seniūnijose. Siektina panaudoti šį esamą socialinį kapitalą kovojant su nesaugumo jausmu, kuris, deja, pastarosiose seniūnijose yra aukštas.

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Retas bendravimas su kaimynais	<p>Bendruomenės renginių skatinimas VMSA galėtų prisidėti organizuojant bendruomenės renginius ir seniūnijų šventes. Taip pat seniūnai ir patys gyventojai galėtų imtis iniciatyvos rengti gyvenamojo namo ar kelių namų bendruomenių šventes.</p> <p>Finansuoti bendruomeniškumą skatinančias kultūrinės ir socialines iniciatyvas; atsižvelgti į dalyvaujamojo biudžeto metu surenkamas gyventojų idėjas.</p> <p>Prioritetą teikti Kultūros rėmimo programų projektų konkurse pateiktoms seniūnijų idėjoms, kurioms reikalingas bendruomeniškumo puoselėjimas.</p>	Reguliarios kaimynystėje gyvenančių žmonių šventės ar susibūrimai skatintų susipažinti ir stiprintų bendruomeniškumo jausmą.	Seniūnijos Bendruomenės VMSA Kultūros skyrius	Vilkpėdės, Justiniškių, Šeškinės, Pašilaičių, Viršuliškių seniūnijos
Atskirtis tarp naujų ir senų gyvenamųjų namų gyventojų	<p>Planuojant naujus gyvenamųjų namų (ar kitus didesnio masto) projektus, reikia užtikrinti dialogą tarp vystytojų ir vietos bendruomenės.</p> <p>Savivaldybė turėtų veikti kaip šio dialogo fasilitatorius: ji turėtų siekti, kad naujai vystomi projektai nesugriautų nusistovėjusios rajono gyventojų kasdienybės ir nesukeltų nepatogumų (automobilių statymo vietų stygiaus ir dėl to kylančių konfliktų su gyventojais, viešųjų erdvių panaikinimo, naujų daugiabučių aptverimo tvoromis ir pan.). Ypač vengtinas naujų „getų“ kūrimas, kai naujų statinių teritorijos aptveriamos ir taip „išimamos“ iš visos seniūnijos, tad šalimais gyvenantys žmonės negali naudotis erdve ar laisvai per ją judėti.</p>	Stipresni ryšiai tarp naujakurių bei seniau rajone gyvenančių asmenų. Nauji projektai gali tapti palankiai matomi iš esamų gyventojų, nes atneša naudą jau ten gyvenantiems.	VMSA Miesto planavimo ir architektūros skyrius VMSA Statybos reglamentavimo skyrius	Visoms seniūnijoms, kuriose yra projektuojami/statomi nauji daugiabučiai, stambesni objektai.
Menkas pasitikėjimas aplinkiniais	<p>Pasitikėjimas neišvengiamai apima kognityvinį aspektą (pavyzdžiui, įrodymus, interpretavimą, informacijos patikimumą), kuriuo remdamiesi nusprendžiame kuo nors pasitikėti arba ne; taip pat – emocinį aspektą (saugumo su kuo nors jausmą ir tai, kad žmogus labiau linkęs bendradarbiauti su tais, kuriais pasitiki).</p> <p>Todėl tikėtina, kad stipresnių ryšių formavimas, dažnesnė komunikacija tarp kaimynų sudarytų sąlygas pasitikėjimui augti.</p>	Pasitikėjimas yra visuomenės „klijai“ – tik pasitikėdami vieni kitais žmonės gali puoselėti savo kaimynystę, ją prižiūrėti ir rūpintis.	Saugios kaimynystės grupės Bendruomenės	Fabijoniškių, Karoliniškių, Naujamiesčio, Vilkpėdės, Viršuliškių seniūnijos

Silpnas pareigos jausmas (atsakomybė už savo gyvenamąją aplinką)

Pareigos bendruomenei jautimas užtikrina, kad asmuo jaus atsakomybę už savo gyvenamąją aplinką, jos bendruomenę bei kaimynams priklausantį turtą. Ryšiai su kaimynais ir platesne bendruomene, pasitikėjimas ir pareigos jausmas asmenims suteikia motyvacijos įsitraukti į gyvenamosios aplinkos priežiūros ir vystymo procesus¹.

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Menkas pareigos rūpin-tis savo aplinka ir kaimynais jausmas	Inicijuoti aktyvesnį rūpinimąsi savo aplinka: skatinti dalyvaujimą biudžetą ir jį plėsti, vykdyti pristatomojus renginius seniūnijose. Tikslas iš savivaldybės pusės suteikia galimybę žmonėms aktyviau spręsti problemas, kurias jie laiko opiausiomis.	Gyventojai bus linkę labiau prižiūrėti aplinką, prie kurios sutvarkymo ar kūrimo bus patys prisidėję. Tai užtikrins tvaresnį erdvės naudojimą ir mažiau reikalaus centralizuotų išteklių skyrimo. Užsimezgę socialiniai ryšiai padės geriau apsaugoti pažeidžiamiausias grupes, nes kaimynai bus linkę vieni kitiems padėti.	Seniūnijos Bendruomenės	Vilkpėdės, Šeškinės, Justiniškių, Viršuliškių, Rasų seniūnijos

Menkas gyventojų įsitraukimas į problemų sprendimą

Saugumas kuria bendruomeniškumą, o bendruomeniškumas palaiko ir stiprina saugumą. Bendruomeniškumas (ryšiai su kaimynais ir platesne bendruomene, pasitikėjimas ir pareigos jausmas) asmenims suteikia motyvacijos įsitraukti į gyvenamosios aplinkos priežiūros ir vystymo procesus. Taigi socialinės dezorganizacijos ženklai ar kitos bendruomenėje kylančios problemos gali būti svarstomos ir sprendžiamos stiprios bendruomenės. Tokiu būdu seniūnijų bendruomenės gali palaikyti ir stiprinti saugumą savo gyvenamojoje aplinkoje. Menkas įsitraukimas į problemų sprendimus yra daugialypė problema, kurią sukelia įvairios priežastys: žmonės nepasitiki institucijų veikla, nėra susiformavęs visuomenės pilietiškumas, vyrauja individualistinė pasaulėžiūra. Šios problemos sprendimas reikalauja ilgalaikio pokyčio, tačiau tai nereiškia, kad vietos lygmeniu negalima paskatinti aktyvesnio įsitraukimo.

¹ Putnam, R., R. Leonardi, and R. Nanetti (1993). *Making democracy work*. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press.

Vilniaus seniūnijose vertintas proaktyvus prisidėjimas prie savo aplinkos gerinimo ir saugumo užtikrinimo per įvairias veiklas (asmenišką kaimynystės prižiūrėjimą, kaimynų namų ar pažeidžiamų grupių pasaugojimą ir kt.) nurodo, kad mažiausiai proaktyviai nusiteikę gyventojai yra pažymėtose seniūnijose:

Fabijoniškių sen.	Naujamiesčio sen.	Šeškinės sen.	Vilkpėdės sen.
-------------------	-------------------	---------------	----------------

Problema	Galimi sprendimai	Tikėtinas poveikis	Kas turėtų tai spręsti	Kam ši problema itin aktuali (remiantis 2022 m. duomenimis)
Menkas įsitraukimas į problemų sprendimą	<p>Bendruomenės organizuojami renginiai, skirti tam tikrai problemai spręsti. Šiuose renginiuose turėtų dalyvauti ir bendruomenės pareigūnai, policijos atstovai. Profesionalai turėtų įtikinti gyventojus, kad jie patys, padedami policijos, gali atlikti tam tikrus veiksmus, kurie gali turėti įtakos nusikalstamumo prevencijai ir kontrolei jų bendruomenėse.</p> <p>Sėkmingi saugių kaimynsčių grupių pavyzdžiai galėtų paskatinti gyventojus aktyviau imtis proaktyvių veiksmų ir patiems labiau įsitraukti į problemų sprendimą.</p>	Aktyvesnis gyventojų įsitraukimas užtikrintų ne tik padidėjusį saugumo jausmą, bet ir efektyvesnę skubiosios pagalbos tarnybų darbą.	<p>Bendruomenės</p> <p>Bendruomenės pareigūnai</p> <p>Policija</p> <p>VMSA Viešosios tvarkos skyrius</p> <p>Saugios kaimynystės grupės</p>	Vilkpėdės, Šeškinės, Justiniškių ir kt. seniūnijos

Strateginiai siūlymai

Atsakomybių pasiskirstymo tarp institucijų ir savivaldybės skyrių peržiūra

Vienas iš atsakomybių pasiskirstymo problemos elementų – besidubliuojančios skirtingų institucijų veiklos sritys. Pavyzdžiui, VMSA Viešosios tvarkos skyrius ir policija rūpinasi viešosios tvarkos, asmens ir visuomenės saugumo užtikrinimu. VMSA Viešosios tvarkos skyrius taip pat rūpinasi ir eismo saugumu – kaip ir policija bei SĮSP Automobilių stovėjimo priežiūros skyrius. Šis pavyzdys atskleidžia, kad skirtingų organizacijų pareigūnai gali spręsti tą pačią problemą. Iš vienos pusės, tai turėtų gyventojus atgrasyti nuo nusižengimų, nes yra daugiau pareigūnų, kurie gali užfiksuoti tam tikrą nusižengimą, tačiau, iš kitos pusės, tai įneša sumaištį, ypač tais atvejais, kai gyventojai nori pranešti apie nusižengimą, tačiau nežino, į ką geriausia būtų kreiptis.

Atsakomybių peržiūra, tikėtina, vestų prie dviejų rezultatų. Pirma, tai optimizuotų procesus tarp skirtingų institucijų ir savivaldybės skyrių. Antra, išsigrūninus aiškias skirtingų institucijų atsakomybių sritis, būtų galima įgyvendinti prie skirtingų problemų rekomenduotas komunikacijos veiklas. Tai ypač padėtų skleidžiant informaciją apie veiklas, susijusias su gyventojų informavimu, kur reikia kreiptis iškilus tam tikroms problemoms.

Kitas svarbus elementas – netipiškos problemos, kurių atveju trūksta aiškumo, kuri institucija ar skyrius turėtų jomis rūpintis. Šiais atvejais gali itin padėti pirmos grandies (kreipimosi vietos) įgalinimas priimti tam tikrus sprendimus ir nukreipti į reikiamą skyrių ar instituciją. Ieškant geriausio paslaugų suteikimo modelio, siūlytina vadovautis paslaugų dizaino metodika, įtraukiant pačius paslaugos gavėjus į bendrą kūrybą.

Funkcijų peržiūra ir vietos lygmens įgalinimas

Seniūnijų funkcijos yra numatytos Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme, pagal kurį jos yra aktyviai įsitraukusios į įvairaus pobūdžio veiklas. Seniūnijos, be kitų veiklų, renka informaciją skirtingomis temomis apie savo seniūniją, kurią perduoda savivaldybei (prisideda organizuojant gyventojų ar būstų surašymą, registruojant pranešimus apie gyvūnų padarytą žalą ir kt.), tvarko gyvenamosios vietos deklaravimo duomenų apskaitą, prisideda organizuojant viešųjų paslaugų teikimą, viešuosius darbus ir visuomenei naudingą veiklą, įgyvendina civilinę saugą, rengia ir įgyvendina gyventojų užimtumo programas, prisideda kuriant vietos plėtros strategiją ir kt.

Nors seniūnijos turi daug skirtingų funkcijų ir yra svarbios tarpininkės tarp vietos bendruomenės ir savivaldybės, pastebėta, kad saugumo užtikrinimo srityje jos neturi daug galios tiesiogiai priimti sprendimus (pavyzdžiui, susijusius su apšvietimo didinimu, eismo saugos užtikrinimu, paslaugų teikėjų pasirinkimu ar kitomis sritimis). Tai kelia sunkumų skatinant pasitikėjimą institucijomis, kadangi gyventojų lūkesčiai neatitinka realių seniūnijos funkcijų. Tam tikrų sprendimų teisės suteikimas seniūnijoms galėtų pagreitinti problemų sprendimą ir padidinti gyventojų pasitenkinimą institucijomis. Tokių funkcijų suteikimas seniūnijoms reikalautų teisėkūros organų įsitraukimo ir įstatyminės bazės keitimo.

Šio proceso alternatyva galėtų būti ryšio tarp seniūnijos ir savivaldybės stiprinimas. Seniūnai jau dabar rengia gyventojų susitikimus su savivaldybės ir valstybės institucijų pareigūnais, apibendrina gyventojų pastabas ir siūlymus bei teikia juos savivaldybės administracijai ir paslaugas teikiančioms įmonėms. Galėtų būti stiprinami esami ir kuriami nauji įrankiai, susiję su probleminių vietų identifikavimu (problemų žemėlapiai ar kt.), bei greito reagavimo procesai, leidžiantys savivaldybei greičiau sureaguoti į seniūnijose iškeltas prioritetines problemas.

Įsiklausymas į bendruomenės poreikius

Siekiant identifikuoti problemines vietas, svarbus šaltinis yra vietos bendruomenės. Sprendžiant vietas problemas ir užsiimant nusikaltimų prevencija, svarbu nesivadovauti vien vertikaliuoju „iš viršaus į apačią“ principu.¹ Kaip rodo tyrimai, seniūnijos susiduria su skirtingais iššūkiais, todėl geriausiai problemas ir iššūkius gali identifikuoti arčiausiai lokalaus konteksto esantys žmonės, t. y. patys gyventojai, bendruomenės pareigūnai, bendruomenės atstovai.

Remiantis 2022 m. tyrimais, čia pateikti konkrečioms seniūnijoms aktualiausi iššūkiai. Natūralu, kad ilgainiui situacija gali keistis, todėl siūlytina reguliariai atnaujinti su subjektyviuoju saugumo jausmu susijusią informaciją ir kartu sekti objektyviojo saugumo rodiklius.

Kad piliečiai aktyviai ir tvariai dalyvautų nusikaltimų ir viešosios tvarkos pažeidimų prevencijoje ir kontrolėje, reikia, kad skubiosios pagalbos tarnybos skatintų ir remtų piliečių bendradarbiavimą aiškiai apibrėžtoje ir veiksmingoje veikloje. Gyventojams bus lengviau imtis nusikaltimų prevencijos, kai jie žinos, kad yra konkreti veikla, kurią jie gali atlikti padedami policijos ir kuri gali turėti įtakos nusikalstamumo prevencijai ir kontrolei jų bendruomenėse. Šią konkrečią veiklą turi pasiūlyti pareigūnai, dirbantys vietos lygmeniu.

¹ Nikartas, S. (2012), „Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje“, *Socialiniai mokslai, Teisė (01 S)*.

Pokyčio matavimas ir stebėseną

Siekiant didinti subjektyvų Vilniaus gyventojų saugumo jausmą, būtina kasmet stebėti esamą situaciją. Kadangi subjektyvaus saugumo jausmui įtaką daro ir objektyvios sąlygos, toliau pateikiami rodikliai apima ir objektyvius duomenis. Esminis rodiklis – dalis Vilniaus gyventojų, kurie jaučiasi saugiai. Daroma prielaida, jog gerėjant objektyviems rodikliams susijusiems su socialine tvarka, socialiniu kapitalu ir įtraukiu pilietiškumu, didės ir bendras subjektyvaus saugumo lygis mieste. Rodikliai – tai socialinių ir aplinkos reiškinių matai, leidžiantys stebėti pasirinktus klausimus, juos aptarti ir imtis veiksmų.

Įvertinti gyventojų jausenas geriausiai galima juos įtraukus per įvairius tyrimo metodus: apklausas, interviu, fokus grupes, dirbtuves. Todėl siūloma ir toliau pasitelkti apklausą, kuri buvo naudota 2022 metais, pirmą kartą vertinant subjektyviojo saugumo jausmą Vilniaus mieste seniūnijų lygmenyje. Tikėtina, kad dvejų metų laikotarpiu atliekama apklausa, galėtų leisti pamatuoti subjektyviojo saugumo pokytį ir nustatyti, kuriose seniūnijose subjektyviojo saugumo jausmas gerėja.

Apklausa yra paremta trimis sritimis, darančiomis didžiausią įtaką subjektyviojo saugumo jausmui, todėl prireikus seniūnijos gali inicijuoti tik tam tikros srities pokyčio matavimą. Pavyzdžiui, Naujosios Vilnios seniūnijoje gana gausu socialinės dezorganizacijos ženklų, tačiau seniūnijos gyventojai pasižymi stipriais socialiniais ryšiais ir yra linkę aktyviai rūpintis savo aplinką. Tokiu atveju, Naujosios Vilnios seniūnija, įgyvendinusi tam tikras veiklas, kurios gerintų socialinės tvarkos situaciją, gali matuoti gyventojų vertinamą pokytį tik šioje srityje.

Į situacijos stebėseną turėtų būti įtrauktos seniūnijos, padėsiančios rinkti aktualią informaciją.

Sritis	Rodiklis
Bendras subjektyviojo saugumo lygis	% gyventojų, kurie jaučiasi saugiai kiekvienoje seniūnijoje
Socialinė dezorganizacija	Išspręstų „Tvarkau Vilnius“ pranešimų dalis nuo visų pranešimų Išspręstų policijos pranešimų dalis Nusikalstamų veikų skaičius seniūnijoje Mirčių, susijusių su perdozavimu narkotinėmis medžiagomis, skaičius Mirčių kelyje skaičius Nevyriausybinių organizacijų / verslo ir seniūnijų bendradarbiavimas sprendžiant socialines problemas (jaunimo užimtumas, darbas su pažeidžiamomis ar linkusiomis nusikalsti grupėmis ir pan.) Nemotorinėmis transporto priemonėmis (ypač dviračiais) ir pėsčiomis atliekamų kelionių skaičius Viešojo transporto naudotojų skaičius Vandalizmo atvejai
Socialinis kapitalas	Bendruomenės renginių skaičius seniūnijoje Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išvykimai į įvykius (vertinamas iškvietimų mažėjimas kategorijose: pagalba butyje, maisto pridegimas, žmogaus ištraukimas iš šulinio, įgriovos ir pan., gelbėjimas nuo gyvūnų, vabzdžių) Smurto artimoje aplinkoje atvejai Socialines ir kultūrinės paslaugas teikiančių organizacijų / iniciatyvų veiklos seniūnijoje.
Įtraukus pilietiškumas	Kreipimūsi į skirtingas skubiosios pagalbos tarnybas skaičius „Tvarkau Vilnių“ pranešimų skaičius Saugios kaimynystės grupių skaičius seniūnijoje Policijos rėmėjų skaičius seniūnijoje Pateiktų idėjų skaičius „Dalyvaujamojo biudžeto“ konkurse

VILNIUS